

Кульгінський Євгеній Анатолійович

кандидат медичних наук, доцент, докторант кафедри управління охороною суспільного здоров'я при Президентові України

Кульгинский Евгений Анатольевич

кандидат медицинских наук, доцент, докторант кафедры управления общественным здоровьем, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

Kulginskiy E.

the candidate of medical sciences, docent, member of Doctorate Programme of the Public Health Administration Chair, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

**НАЦІОНАЛЬНА СТРЕСОСТІЙКІСТЬ В ДЕМОКРАТІЇ:
ДОСВІД СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ ТА ІЗРАЇЛЮ ДЛЯ УКРАЇНИ
НАЦИОНАЛЬНАЯ СТРЕССОУСТОЙЧИВОСТЬ В ДЕМОКРАТИИ:
ОПЫТ СОЕДИНЕННЫХ ШТАТОВ И ИЗРАИЛЯ ДЛЯ УКРАИНЫ
NATIONAL RESILIENCE IN DEMOCRACY:
EXPERIENCE THE UNITED STATES AND ISRAEL TO UKRAINE**

Анотація. Актуалізовані останніми десятиліттями виклики національній безпеці в демократії, українській зокрема, такі як тероризм і політичне насильство, викликають зростаючу потребу в переосмисленні терміна «resilience», тобто стресостійкість, запас міцності. Взаємодія між національною безпекою і стресостійкістю корениться в сприйнятті та ставленні до державної влади і керівників як особистостей. В статті здійснено аналіз низки досліджень і висловлено припущення, що політико-психологічні особливості формують основу сприйняття визначень громадянами національної стресостійкості. Порівнюючи національні визначення стресостійкості, які складені громадянами двох демократичних країн, що стикаються з національними загрозами війни і тероризму (Сполучені Штати та Ізраїль) виявлено, що сприйняття загрози, оптимізму і суспільних відносин, таких як патріотизм і довіра державним інститутам, є найбільшими частими компонентами сприйняття національної стресостійкості. На підставі цих результатів представлено переосмислення терміна «національна стресостійкість». Це може результувати у способах вимірювання стресостійкості і дасть підстави для подальшого вивчення цієї концепції в Україні.

Ключові слова: національна стресостійкість, сприйняття загрози, тероризм, США, Ізраїль, тероризм і політичне насильство, Україна.

Аннотация. Актуализированы последние десятилетиями вызовы национальной безопасности в демократии, украинской в частности, такие как терроризм и политическое насилие, вызывают растущую потребность в переосмыслении термина «resilience», то есть стрессоустойчивость, запас прочности. Взаимодействие между национальной безопасностью и стрессоустойчивостью коренится в восприятии и отношении к государственной власти и руководителей как личностей. В статье осуществлен анализ ряда исследований и высказано предположение, что политико-психологические особенности формируют основу восприятия определенных гражданами национальной стрессоустойчивости. Сравнивая национальные определения стрессоустойчивости, составленные гражданами двух демократических стран, сталкивающихся с национальными угрозами войны и терроризма (Соединенные Штаты и Израиль) выявлено, что восприятие угрозы, оптимизма и общественных отношений, таких как патриотизм и доверие государственным институтам, являются самыми частыми компонентами восприятия национальной стрессоустойчивости. На основании этих результатов представлено переосмысления термина «национальная стрессоустойчивость». Это может результировать в способах измерения стрессоустойчивости и даст основания для дальнейшего изучения этой концепции в Украине.

Ключевые слова: национальная стрессоустойчивость, восприятие угрозы, терроризм, США, Израиль, терроризм и политическое насилие, Украина.

Abstract. Challenges were updated last decades of national security in democratic Ukrainian in particular, such as terrorism and political violence, causing a growing need to rethink the term «resilience», ie stress, safety factor. The interaction between national security and stress tolerance is rooted in perceptions and attitudes of the government and leaders as individuals. The article presents an analysis of several studies and suggested that political and psychological characteristics form the basis of the perception of citizens of the national definitions of stress. Comparing national definitions of stress created by the citizens of the two democratic countries facing domestic threats of war and terrorism (the United States and Israel) found that the perception of threat, optimism and social relations, such as patriotism and confidence in public institutions, are the most common components of perception national stress. On the basis of these results is presented to rethink the term «national resistance to stress.» It can rezultirovat in the methods of stress measurement and give a basis for further study of this concept in Ukraine.

Keywords: national resilience, the perception of the threat of terrorism, the United States, Israel, terrorism and political violence, Ukraine.

ВСТУП

Із початком окупації Автономної Республіки Крим та не проголошеною, але реальною військовою агресією Російської Федерації на Сході нашої країни Україна увійшла в число країн, які постійно перебувають під загрозою тероризму та знаходяться в стані воєнних дій. Це призвело до масової внутрішньої міграції більш ніж одного мільйону громадян України, що поєдналось з втратою роботи, особистого майна, місць проживання, десоціалізацією. Перед управліннями з Міністерства охорони здоров'я України, науковцями ще постане завдання оцінки стану здоров'я таких осіб, але беззаперечно, це колосальний стрес, на подолання якого потрібні роки й великі ресурси.

Традиційно країни, які пройшли подібні випробування, вивчали вплив травматичного стресу на військовослужбовців, але події кінця ХХ — початку ХХІ століття призвели до необхідності оцінки впливу загрози тероризму та терористичних атак на підвалини функціонування держави в цілому, стан демократії в країні. Це призвело до появи в суспільних науках нового терміну «resilience», який може бути перекладений в контексті як «стресотійкість».

Спроба дати точне визначення «резильєнтності» або «стресотійкості» людини може вилитися в нескінченні дискусії. У даній роботі ми обмежимося коротким визначенням, розуміючи, якщо воно викликає багато наукових і політичних питань: «стресотійкість» — це здатність людини або соціальної системи будувати нормальне, повноцінне життя в складних умовах. Це визначення включає елементи різних формулювань, запропонованих ученими і практиками [1, 3,5], і вимагає подальших досліджень. З практичної точки зору необхідно наголосити, що концепція «резильєнтності» ширша, ніж просто «подолання», оскільки вона включає два поняття: опір руйнуванню, тобто здатність людини захищати свою цілісність, коли на неї здійснюється сильний тиск; а також, окрім простого опору, здатність будувати повноцінне життя в скрутних умовах: таке «творення» має на увазі рух

в певному напрямі протягом якогось часу. Таким чином, «резильєнтність» має на увазі не просто подолання людиною (суспільством) труднощів і повернення до попереднього стану, яким воно було до виникнення труднощів, а прогрес, рух вперед через труднощі до нового етапу життя.

Потенційний вплив травматичного стресу на політичні інститути держави і населення в цілому було продемонстровано на 11 вересня 2001 року, коли Сполученим Штатам було завдано руйнівних атак на Нью-Йорк і Пентагон. Проте, руйнівність тероризму в усьому світі до сих пір не знищила мотивацію у людей, щоб жити та розвиватись. Особи, а також громади, які характеризуються здатністю долати труднощі, часто згадується як стресотійкі [1]. Ця стаття не ставить під сумнів характер стресотійкості на національному рівні, але описує, як це сприймається в різних демократіях з метою виокремлення рекомендації для України.

Висока частота і тяжкість терористичних нападів на мирних жителів у всьому світу дає підстави вчені проводити вивчення з метою дослідження здатності демократичних суспільств впоратися з цими загрозами [2]. У той самий час, як чверть століття тому були проведені обговорення щодо наявності або відсутності зовнішніх загроз, а також розвитку територіального зміцнення [3] в межах кордонів національної безпеки, вчені недавно почали зосереджуватися на політико-психологічних аспектах [4], які впливають на осмислення і сприйняття національної безпеки. Тому ми підтримуємо підхід, що національна стресотійкість насправді є елементом здатності суспільства щодо зміцнення національної безпеки, і не може бути обмежена військовими, економічними, або клініко-психологічними аспектами. Власне концепція повинна бути розширена до включення політико-психологічних компонентів. У демократичному суспільстві такі аспекти, як довіра до влади і державних установ, патріотизм і толерантність відіграють важливу роль в політичній участі і отриманні соціального капіталу

[5], який в свою чергу, призводить до більш високих рівнів стресостійкості [6].

Таким чином, мета даної статті полягає в подоланні макrorівнів концептуалізації «національної стресостійкості» і сприйняття цього феномену на мікрорівні індивідуумів. Досліджуючи і порівнюючи, як громадяни двох терористично-випробуваних демократій, Сполучених Штатів і Ізраїлю, визначають їх сприймання національної стресостійкості, ми можемо здолити визначення «національна стресостійкість».

Реальні світові травматичні обставини, що мають значення для вивчення національної стресостійкості, знаходяться в широкому діапазоні від впливу стихійних лих, таких як лісові пожежі, землетруси, або урагани до війн і терористичних атак. Катастрофічні події 11 вересня 2001 року, в поєднанні з хронічною загрозою тероризму і розширення загрози війни (наприклад, загрози з боку Північної Кореї та Іраку) кардинально змінили ставлення американців до національної стресостійкості, сприйняття ними загрози і невразливості. Все частіше вплив терористичних атак розуміється як колективна травма [7]. Це свідчить про важливість терміна «стресостійкість» не тільки в психологічній літературі, а й в сучасному політичному дискурсі [8].

Стресостійкість є наслідком успішного індивідуального саморегулювання і можливістю ефективно функціонувати протягом травмуючих подій [9]. Визначивши її як здатність відновити внутрішню рівновагу, або стабільне функціонування після травми, нещастя або невдачі, психологи вважають стресостійкість низкою функцій, спрямованих на допомогу людям подолати негаразди [10], позитивною траєкторією коригування після стресу [11], що утворює успішну адаптацію, позитивне функціонування. Інакше кажучи, після впливу травмуючої події стресостійкі особи швидко приходять до норми, або в них не розвиваються психологічні чи психосоматичні розлади [13].

Після наведених вище визначень ми припускаємо, що стресостійкість не тільки є результатом відповідних корегувань негараздів, а й процесом, що відбувається під час, коли перед особою з'являється постійна загроза, або після подолання стресової і незвичайної події. У цій статті ми стверджуємо, що розгляд та експертиза такого процесу повинна включати вивчення на національному рівні сприйняття постраждалим населенням соціально-психологічних аспектів, які можуть привести до спроможності населення пом'якшити наслідки такого нещастя.

Концепція національної стресостійкості з'явилася в літературі внаслідок визнання того, що потужність нації не може бути оцінена виключно військовим потенціалом, а й політично-психологічними аспектами

[14]. Як описано вище щодо індивідуального рівня, стресостійкість на національному рівні також розглядається як процес адаптації і «поглинання» негараздів або змінами, викликаними зовнішньою загрозою.

Friedland вважає, що на національному рівні стресостійкістю є здатність суспільства протистояти негараздам і кризам в різних сферах шляхом внесення змін і адаптації без шкоди для основних цінностей суспільства і інституцій [15]. Однак рівень національної стресостійкості можна розглядати в двох різних напрямках. З одного боку, національна стресостійкість характеризує здатність суспільства протистояти викликам зі своїми неушкодженими цінностями та інститутами [16]. З іншого боку, така стресостійкість може відображатись в коригуванні і адаптації, таких як поведінкові адаптації, які допомагають «закрити розрив» між поточною напругою і потребами спільноти та її можливостями [17]. Крім того, на національному рівні, за нових поведінкових схем виникають, як реакція на загрозу, нові політичні і соціальні відносини, які можуть характеризувати здатність країни до подолання кризових ситуацій і конфліктів [18]. Такими відносинами є вимірювані показники патріотизму, оптимізму, соціальної інтеграції і політичної довіри [19]. Ці чотири індикатори є практичним виміром національної стресостійкості, яка формується з точки зору соціального капіталу. Ми підтримуємо думку, що національна стресостійкість повинна бути виміряна відповідно до політико-психологічних установок, оскільки міцність демократії і довіри залежить від політико-управлінської еліти, а не покладається виключно на поведінкові і психічні вимірювання окремих фізичних осіб в суспільстві.

Критичним є виокремлення важливості застосування політико-психологічної компоненти національної стресостійкості в стратегії наукових досліджень. Спираючись на це, ми дотримуємось позиції, що поняття «національна стресостійкість» — є здатність суспільства або населення витримати виклики і кризи в різних сферах суспільного життя шляхом внесення змін і адаптації без шкоди для основних цінностей і інститутів суспільства. Ми припускаємо, що психолого-політичні ключові елементи — патріотизм, оптимізм, довіра до влади і сприйняття загрози, — можуть продемонструвати здатність суспільства переносити ці негаразди, забезпечуючи необхідну адаптацію до нової ситуації, з одного боку, та зберігаючи при цьому основні суспільні цінності, з іншого.

Сполучені Штати та Ізраїль є двома західними демократіями, які відчують загрозу тероризму протягом багатьох десятиліть. Такі загрози є також впливовими щодо поведінкових наслідків, які можуть підвищити здатність демократичних суспільств до опору стресу.

Передбачувані загрози важливі щодо визначення, чи конкретні особи сприймають ситуацію як небезпеку, коли вона ставить під загрозу їх фізичне або психологічне благополуччя. Незахищеність або близькість до тероризму не тільки травмує суспільство, проте інтерпретації терактів змінюють те, як люди сприймають світ, зокрема загрози своїй країні. Особи, які виявляють психологічну стресостійкість після травматичних подій, проте, як правило, сприймають світ як осмислене, передбачуване і контрольоване середовище. Відповідно, дослідження в Ізраїлі [20] і в Південній Африці [21] показали, що люди, які відчувають сильний психологічний стрес у відповідь на травматичні події, як правило, бачать світ більш загрозливим, непередбаченим і небезпечним, ніж ті, хто не піддавався впливу індивідуальної інтерпретації дійсності. Таким чином, в демократичних державах, де питання національної безпеки і національної стресостійкості взаємно пов'язані, психолого-політичні уявлення відіграють важливу роль в поглинанні стресу і швидкого повернення до «норми» від зовнішніх загроз.

Прямими похідними сприйняття загрози є особисті відносини (такі як оптимізм) і політичні відносини (наприклад, патріотизм і довіра урядовим інститутам). Ці результати слугують механізмами виживання на індивідуальному рівні, так і на національному рівні, це може вплинути на керівництво країни і вирішення питань національної безпеки політичними лідерами. На індивідуальному рівні оптимістичні настрої можуть вказувати на здатність населення адаптуватися до мінливих умов безпеки і справлятися з загрозами (або сприймати їх як менш небезпечні). Оптимістичні відносини відображають сприйняття обнадійливих думок, срияють очікуванню і пошуку нових ідей і рішень, за допомогою процесів творчості. В умовах постійної терористичної загрози і впливу терору, оптимізм розглядається як індивідуальне соціально-когнітивне ставлення до стану оточуючого світу і окремо не має прямого контролю над ситуацією у сфері безпеки, оптимісти краще адаптуються до загрозливих умов і виявляють більше стійкості.

Крім того, політичні відносини мають також вплив на громади і здатність країни впоратися з загрозою та терпіти негаразди. Наприклад, при оцінці реакції на потенційний теракт або ініціації операції проти терористів, суспільне сприйняття повинно бути взято до уваги, оскільки воно дозволяє особам, які приймають рішення, оцінити спроможність населення терпіти новий виток насильства. Таке публічне сприйняття є довірою до влади. Наприклад, вплив терору призвів до більш високих рівнів патріотизму серед американців [6]. Такі високі рівні патріотизму і любов до країни серед громадян відображають готовність йти на жер-

тви заради країни, жити під ракетним обстрілом, як в разі Ізраїлю [7], і показують, що існує підтримка військових відповідей на терор. Ці психолого-політичні наслідки впливу терору показують, наскільки громадяни демократичних суспільств адаптуються до нових загрозливих ситуацій. Така адаптація — поведінковий та когнітивний характеристики, — лежать в основі стресостійкості.

Щоб дослідити, що означає національна стресостійкість в умовах демократії, розглянуто сприйняття національної стресостійкості серед ізраїльських і американських студентів, яке здійснено ізраїльськими вченими [7]. Порівняння Сполучених Штатів з Ізраїлем в своєму національному сприйнятті стресостійкості лежить в площині двох факторів: по-перше, обидві країни є західними демократіями, а по-друге, вони обидві піддаються постійним загрозам терористичних атак. Ця зовнішня загроза значно впливає на політичні і психологічні сприйняття і відносини двох країн. Таке сприйняття відіграє важливу роль в якості механізму, який дозволяє адекватно коригувати стресову реальність.

Загрози, з якими стикаються ці дві країни, сформовано у список з 331 позицій, які зібрано у 23 категорії. Таблиця 1 показує, що загроза тероризму є актуальною і визначальною для обох країн. Однак, американці відчувають удвічі більшою загрозою тероризм (67,31%), ніж ізраїльтяни (32,69%). В умовах триваючого конфлікту, змушені терпіти як щоденний тероризм, так і ворожість сусідів, ізраїльтяни стали звиклими до цих повторюваних загроз і навчилися демонструвати при цьому процес адаптації більш швидко. Американців, які не стикаються з цими погрозами на щоденній основі, ймовірно переслідують жахливі спогади про 11 вересня 2001 року, і більшість досьгодні живе з цим досвідом.

Крім того, для ізраїльтян зовнішні загрози виступають більш значущими, ніж для американців. «Ядерна», «Іран» і «війна» — часто повторювані ізраїльтянські слова у списках загроз; вірогідно це зробило ізраїльтян більш войовничою нацією. Загрози з боку іранських лідерів, а також спроби Ірану отримати зброю масового знищення були представлені як більш загрозливі для ізраїльтян (86,96%), ніж для американців (13,04%). Ізраїльтяни також мали тенденцію пов'язувати зброю масового знищення (ЗМЗ), особливо з Іраном (словосполучення з'явилося чотирнадцять разів), тоді як американці стурбовані ЗМЗ, незалежно від того, якій країні вона належить.

Стан економіки також формує сприйняття національної стресостійкості. З огляду на перехід від моделі соціалістичної держави загального добробуту до капіталістичної держави з ринковою економікою,

Таблиця 1

Розподіл частоти передбачуваної загрози по країнам

Загроза	Разів у тексті	% Від загрози	% Американців	% Ізраїлем
Тероризм	52	15.71	67.31	32.69
Економіка	39	11.78	41.03	58.97
Ядерного	27	8.16	33.33	66.67
Іран	23	6.95	13.04	86.96
Війна	21	6.34	42.86	57.14
Уряд	17	5.14	94.12	5.88
Соціальні розриви	15	4.53	0.00	100.00
Внутрішні розколи	15	4.53	0.00	100.00
Низький рівень безпеки	15	4.53	13.33	86.67
Низький рівень освіти	13	3.93	46.15	53.85
Політика	12	3.63	58.33	41.67
Бідність	11	3.32	36.36	63.64
Навколишнє середовище	11	3.32	81.82	18.18
Здоров'я	10	3.02	80.00	20.00
Китай	10	3.02	100.00	0.00
Екстремізм	8	2.42	25.00	75.00
Палестинський	7	2.11	0.00	100.00
Злочин	5	1.51	40.00	60.00
Араби	5	1.51	0.00	100.00
Безробіття	5	1.51	20.00	80.00
Ірак	4	1.21	100.00	0.00
Автомобільні аварії	3	0.91	33.33	66.67
Поділ	3	0.91	33.33	66.67
Загальне	331	100.00	67.31	32.69

ізраїльтяни були стурбовані розширенням розриву в доходах, зростанням бідності та зростанням безробіття. Американці, проте, завжди жили у вільній ринковій економіці та не сприймають як загрози як позитивні, так і негативні її чинники.

На рисунку 1 показані результати аналізу змісту визначень респондентів стосовно національної стресостійкості. Ізраїльтяни (20,9%) були більш схильні використовувати мілітаристську мову (наприклад, безпека, захист, армія, війна) в якості ключового компонента, в той час як американці (6,5%) це робили рідше. Крім того, ізраїльтяни також мали тенденцію використовувати більш емоційно-патріотичні фрази, такі як почуття любові до своєї країни і єдності нації (9,4% проти 2,9%, відповідно). Наприклад, цікаво, один респондент визначає національну стресостійкість як «здатність підтримувати стабільність і єдність в епоху політичних змін, таких як вибори, незважаючи на розбіжності, через почуття обов'язку і відповідальності». Інший респондент просто визначає національну стресостійкість як «здатність залишатися непохитним, коли маєш справу з проблемами в різних областях: тероризмом, бідністю і корупцією».

При порівнянні американців і ізраїльтян (рис. 1) визначено, що американці випереджають по здатності впоратися з небезпечною ситуацією і загрозою, в той час як ізраїльтяни переважають при ідентифікації походження загрози, безпеки, побутових питаннях та патріотизмі. Ці тенденції також знайшли своє відображення в формальній мові, яку використовують американці при визначенні національної стресостійкості на відміну від неформальної мови і визначень загроз, верифікованих ізраїльтянами.

Як і слід було очікувати, в обидва визначення американці й ізраїльтяни включили психолого-політичні компоненти. Довіра до державних інституцій, як до таких, що здатні справлятися з «питаннями внутрішньої політики», надихати патріотизмом і оптимізмом — стали складовими, що з'явилися в визначеннях респондентів. Хоча невеликі відмінності між цими двома визначеннями національної стресостійкості можна віднести до культурних і політичних відмінностей, ядро визначення є крос-культурним. Іншими словами, ці незначні відмінності у визначеннях, швидше за все, справедливі і для інших країн, а центральне поняття національної стресостійкості відноситься до всіх народів.

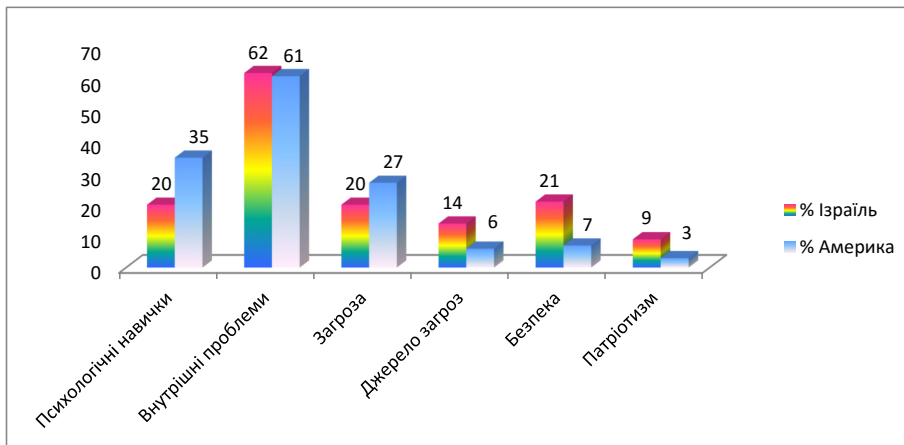

Рис 1. Складові, що формують національне визначення стресостійкості країни

Саме це розуміння дозволяє зробити припущення, що визначенням національної стресостійкості може стати наступне: це здатність країни успішно впоратися зі своїми внутрішніми і зовнішніми загрозами (тероризм, корупція або бідність), зберігаючи при цьому власне соціальне підґрунття неушкодженим.

ВИСНОВКИ

Кілька визначень «національної стресостійкості» включають економічні, військові та політичні аспекти у визначенні цього терміну. У той час як ці аспекти включають чинники на макрорівні, ми пропонуємо інтеграцію факторів на мікрорівні, а саме, психолого-політичні уявлення, сприйняття індивідуумами в визначенні цього терміну. Такий аналіз додає важливий компонент громадської участі — ключового елемента в демократіях.

Результати аналізу змісту визначення призводять до критичних висновків, які можуть стати підґрунтям для розгляду цієї проблеми в Україні: для ізраїльтян та американців наявність основних загроз і стабільність політичних інститутів суспільства є важливи-

кратичного суспільства переживати кризу і відновлюватися після неї. Хоча тероризм і військова агресія є найбільш ймовірною і поширеною загрозою в Україні, політики не повинні помилково вважати, що тероризм є єдиною загрозою демократичному світу. Наприклад, наш аналіз показує, що після тероризму найбільшою загрозою є кризова економіка, наступне місце посідає погане урядування і корупція.

Таким чином, необхідно продовжити вивчення психолого-політичних чинників національної стресостійкості, що дозволить державним діячам зрозуміти способи, які суспільство використовує в кризові часи. Важливо відзначити, що науковці можуть вивчити різні фактори, які можуть сприяти зміцненню національної стресостійкості суспільства. З урахуванням нинішніх глобальних загроз, наведені дані показують, що отримання підтримки і довіри громадян до політики уряду є ключовим елементом в зміцненні національної стресостійкості, буде мати значний і навіть життєво важливий вплив на здатність держави переносити форсмажорні ситуації.

Список використаних джерел

1. Gabriel Ben-Dor, Sivan Hirsch-Hoefler, Eran Halperin, and Daphna Canetti-Nisim, "The Social Aspects of National Security: The Impact of Terror on Israeli Society", Unpub-lished manuscript, (2005); Charles S. Carver, "Resilience and Thriving: Issues, Models, and Linkages", *Journal of Social Issues* 54, 2 (1988): 245–66.
2. Ben Dor et al., "The Social Aspects of National Security: The Impact of Terror on Israeli Society"; Daphna Canetti-Nisim, Eran Halperin, Keren Sharvit, and Steven E. Hobfoll, "A New Stress-based Model of Political Extremism: Personal Exposure to Terrorism, Psychological Distress and Exclusionist Political Attitudes", *Journal of Conflict Resolution* 63 (2009): 363–89; Deborah A. Small, Jennifer S. Lerner, and Baruch Fischhoff, "Emotion Priming and Attributions for Terrorism: Americans' Reactions in a National Field Experiment", *Political Psychology* 17, 2 (2006): 289–98.
3. Ian Bellany, "Toward a Theory of International Security", *Political Studies* 29, 1 (1981): 100–5; Giacomo Luciani, "The Economic Content of National Security", *Journal of Public Policy* 8, 2 (1989): 151.
4. Sandro Galea, Jennifer Ahern, Heidi Resnick, Dean Kilpatrick, Michael Bucuvalas, Joel Gold, and David Vlahov, "Psychological Sequelae of the September 11 Terrorists Attacks in New York City", *New England Journal of Medicine* 346 (2002): 982–87; Roxane Cohen Silver, Alison Holman, Daniel N. McIntosh, Michael Poulin, and Virginia Gil-Rivas, "National Longitudinal Study of Psychological Responses to September 11", *The Journal of the American Medical Association* 288 (2002):1235–44.

5. John. L. Sullivan and John. E. Transue, "The Psychological Underpinning of Democracy: A Selective Review of Research on Political Tolerance, Interpersonal Trust, and Social Capital", *Annual Review of Psychology* 50 (1999): 625–50.
6. Fran H. Norris, Susan P. Stevens, Betty Pfefferbaum, Karen F. Wyce, and Rose L. Pfefferbaum, "Community Resilience as a Metaphor, Theory, Set of Capacities, and Strategy for Disaster Readiness", *American Journal of Community Psychology* 41 (2008): 1573–2770.
7. Barbara L. Fredrickson, Michele M. Tugade, Christia E. Waugh, and Gregory R. Larkin, "What Good Are Positive Emotions in Crisis? A Prospective Study of Resilience and Emotions Following the Terrorist Attacks on the United States on September 11th, 2001", *Journal of Personality and Social Psychology* 84, 2 (2003): 365–76; Galea et al., "Psychological Squeal of the September 11 Terrorists Attacks in New York City"; Silver et al., "National Longitudinal Study of Psychological Responses to September 11"; Small et al. "Emotion Priming and Attributions for Terrorism: Americans' Reactions in a National Field Experiment".
8. Karin Amit and Nicole Fleischer, "Between Social Resilience and Social Capital", in *The Concept of Social Resilience* (Haifa: The Technion Samuel Neaman Institute, 2006), 84–109.
9. Fran H. Norris, Melissa Tracy, and Sandro Galea, "Looking for Resilience: Understanding the Longitudinal Trajectories of Response to Stress", *Social Science & Medicine* 68 (2009): 2190–198; Gail M. Wagnild and Jeanette A. Collins, "Assessing Resilience", *Journal of Psychosocial Nursing & Mental Health Services* 47, 12 (2009): 28–33.
10. George A. Bonanno, "Resilience in the Face of Potential Trauma", *Current Directions in Psychological Science* 14 (2005): 135–38.
11. Fran H. Norris, Susan P. Stevens, Betty Pfefferbaum, Karen F. Wyche, and Rose L. Pfefferbaum, "Community Resilience as a Metaphor, Theory, Set of Capacities, and Strategy for Disaster Readiness", *American Journal of Community Psychology* 41 (2008): 127–50.
12. Byron Egeland, Elizabeth A. Carlson, and Alan Sroufe, "Resilience as Process", *Development and Psychopathology* 5 (1993): 517–28.
13. Ahron Antonovsky, *Unraveling the Mystery of Health: How People Manage Stress and Stay Well* (San Francisco, CA: Jossey-Bass, 1987); Carver, "Resilience and Thriving: Issues, Models, and Linkages"; Howard B. Kaplan, "Toward an Understanding of Resilience: A Critical Review of Definition and Models", in *Resilience and Development: Positive Life Adaptations*, ed. Meyer D. Glanz et al. (New York, NY: Kluwer Academic/Plenum Publishers, 1999), 17–83.
14. Michael D. Barnett, "Congress must Recognize the Need for Psychological Resilience in an Age of Terrorism", *Families Systems & Health* 22 (2004): 64–66; Shaul Kimhi and Yohanan Eshel, "Individual and Public Resilience and Coping with Long Term Outcomes of War", *Journal of Applied Behavioral Research* 14 (2009): 70–89.
15. Nehemia Friedland, "Introduction – The 'Elusive' Concept of Social Resilience", in *The Concept of Social Resilience*, ed. Asher Arian et al. (Haifa: The Technion. Samuel Neaman Institute, 2006), 7–10.
16. Kimhi and Eshel, "Individual and Public Resilience and Coping with Long Term Outcomes of War."
17. Meir Elran, *Israel's National Resilience: The Influence of the Second Intifada on Israeli Society* (Tel Aviv, Israel: Jaffe Center for Strategic Studies, Tel Aviv University, 2006); Alan Kirschenbaum, "Terror, Adaptation and Preparedness: A Trilogy for Survival", *Journal of Homeland Security and Emergency Management* 3 (2006): Article 3.
18. Daniel Bar-Tal, Dan Jacobson, and Aharon Klieman, "The Elusive Concept of Security and Its Expression in Israel", in *Concerned with Security: Learning from the Experience of Israeli Society*, ed. Daniel Bar-Tal et al. (Greenwich: CT: JAI, 1998), 5–40; Gabriel Ben-Dor, Ami Pedahzur, Daphna Canetti-Nisim, Eran Zaidise, Arie Perliger, and Shai Bermanis, "I vs. We: Collective and Individual Factors of Reserve Service Motivation During War and Peace", *Armed Forces & Society* 34, 4 (2007): 565–92.
19. Ben-Dor et al., "The Social Aspects of National Security: The Impact of Terror on Israeli Society."
20. Canetti-Nisim et al., "A New Stress-based Model of Political Extremism: Personal Exposure to Terrorism, Psychological Distress and Exclusionist Political Attitudes." Daphna Canetti, Orla Muldoon, Carmit Rapaport, Sivan Hirsch-Hoefler, Stevan Hobfoll, and Robert Lowe, "An Exposure Effect? Evidence from Studies on Violence, Troubles, and Terrorism in the Middle East and Northern Ireland." Paper presented at the ISPP Annual Conference, Chicago, 2012; Daphna Canetti, Carmit Rapaport, Carly Wayne, Brian J. Hall, Stevan Hobfoll (in press). "An Exposure Effect? Evidence from a Rigorous Study on the Psycho-political Outcomes of Terrorism", in *The Political Psychology of Terrorism Fears*, eds. Samuel Justin Sinclair and Daniel Antonius, (New York: Oxford University Press); Daphna Canetti, Sandro Galea, Brian J. Hall, Robert J. Johnson, Patrick A. Palmieri, Stevan E. Hobfoll (2010). *Exposure to Prolonged Socio-Political Conflict and the Risk of PTSD and Depression among Palestinians. Psychiatry – Interpersonal and Biological Processes*, 73(3): 219–232.
21. Adelaide Smangele Magwaza, "Assumptive World of Traumatized South African Adults", *Journal of Social Psychology* 139 (1999): 622–30.